

TALABALARDA FUQAROLIK SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

Akbarova Nigora Xomidjon qizi

Alfraganus Universiteti Ijtimoiy fanlar fakulteti

Pedagogika yonalishi 2- kurs magstri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19451296>

Annotatsiya: Ushbu tezisda talabalarda fuqarolik savodxonligini rivojlantirishning dolzarb muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Fuqarolik savodxonligining mazmuni, uning tarkibiy qismlari hamda yoshlar ijtimoiy faolligini oshirishdagi o'rni yoritiladi. Tadqiqot davomida oliy ta'lim tizimida mavjud muammolar aniqlanib, ularni hal etishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: fuqarolik savodxonligi, talaba, huquqiy madaniyat, ijtimoiy faollik, ta'lim tizimi, fuqarolik jamiyati, yoshlar siyosati.

Kirish. Bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida jamiyat taraqqiyoti ko'p jihatdan yoshlarning ijtimoiy faolligi va fuqarolik savodxonligi darajasiga bog'liq. Ayniqsa, yangilanayotgan O'zbekiston sharoitida demokratik islohotlarning muvaffaqiyati yoshlarning ongli va faol fuqarolar sifatida shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Fuqarolik savodxonligi tushunchasi keng qamrovli bo'lib, u shaxsning huquqiy bilimlari, ijtimoiy mas'uliyati, siyosiy madaniyati hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Shu bois, talabalarda ushbu sifatlarni rivojlantirish oliy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi [2:B,45].

Biroq, amaliyot shuni ko'rsatadiki, talabalarning fuqarolik savodxonligini rivojlantirish jarayonida qator muammolar mavjud. Ushbu tezisda aynan shu muammolar tahlil qilinadi va ularni bartaraf etishning samarali yo'llari taklif etiladi.

Asosiy qism. Talabalarda fuqarolik savodxonligini rivojlantirish jarayoni murakkab va ko'p omilli tizim bo'lib, u ta'lim, tarbiya, ijtimoiy muhit va shaxsiy faollik bilan chambarchas bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ushbu jarayonda bir qator tizimli muammolar mavjud.

Birinchi muammo – fuqarolik savodxonligining nazariy bilimlar bilan cheklanib qolishi hisoblanadi. Ko'pgina oliy ta'lim muassasalarida fuqarolik, huquqiy va ijtimoiy fanlar o'qitilayotgan bo'lsa-da, ular ko'proq nazariy xarakterga ega bo'lib, talabalarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga yetarlicha e'tibor qaratilmaydi. Natijada talabalar o'z huquqlarini bilsalar-da, ularni amalda qo'llashda qiynaladilar [3:B,52].

Ikkinchi muammo – yoshlarning ijtimoiy faolligi yetarli darajada rivojlanmaganligidir. Ayrim talabalar jamiyat hayotidagi jarayonlarga befarq munosabatda bo'lib, fuqarolik pozitsiyasini faol namoyon etmaydilar. Bu esa ularning fuqarolik savodxonligi past darajada shakllanishiga olib keladi [1:B,120].

Uchinchi muammo – ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik metodlarning yetarli darajada qo'llanilmasligi bilan bog'liq. An'anaviy ma'ruza usullari talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga to'liq xizmat qilmaydi. Zamonaviy ta'lim esa interaktiv, muammoli va amaliy yondashuvlarni talab etadi.

To'rtinchi muammo – raqamli axborot muhitining salbiy ta'siri bilan izohlanadi. Internet va ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan noto'g'ri yoki manipulyativ axborotlar yoshlarning fuqarolik ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu esa ularda noto'g'ri qarashlar shakllanishiga olib keladi [4:B,78].

Beshinchi muammo – oila va ijtimoiy muhitning yetarli darajada ta’sir ko’rsatmasligidir. Fuqarolik savodxonligi faqat ta’lim muassasasida emas, balki oilada va jamiyatda ham shakllanadi. Agar ushbu muhitlarda yetarli e’tibor berilmasa, ta’lim tizimining o’zi kutilgan natijani bera olmaydi.

Yuqoridagi muammolarni bartaraf etish uchun bir qator samarali yechimlar taklif etish mumkin.

Avvalo, ta’lim jarayonini amaliyotga yo’naltirish zarur. Talabalarni turli ijtimoiy loyihalar, debatlar, treninglar va volontyorlik faoliyatiga jalb etish orqali ularning fuqarolik ko’nikmalarini rivojlantirish mumkin. Bunday yondashuv nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg’unlashtirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, interaktiv pedagogik metodlarni keng joriy etish muhim ahamiyatga ega. “Case study”, munozara, rolli o’yinlar va loyiha asosida o’qitish talabalarning mustaqil fikrlashini va fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Uchinchidan, yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish uchun ularni jamiyat hayotiga keng jalb etish lozim. Talabalar tashkilotlari, yoshlar ittifoqlari va nodavlat tashkilotlar bilan hamkorlik bu borada muhim rol o’ynaydi.

To’rtinchidan, raqamli savodxonlikni rivojlantirish orqali yoshlarni axborot tahdidlaridan himoya qilish zarur. Talabalarga tanqidiy fikrlash va axborotni tahlil qilish ko’nikmalarini o’rgatish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir [5:B,112].

Beshinchidan, oila va ta’lim muassasalari o’rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish lozim. Bu orqali talabalarning fuqarolik savodxonligini shakllantirishda uzluksizlik ta’minlanadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, talabalarda fuqarolik savodxonligini rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining muhim yo’nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon jamiyat taraqqiyoti, demokratik qadriyatlarining mustahkamlanishi va fuqarolik jamiyatining rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, fuqarolik savodxonligini rivojlantirish jarayonida bir qator muammolar mavjud bo’lib, ular asosan ta’limning nazariy yo’nalishda qolib ketishi, ijtimoiy faollikning pastligi, innovatsion metodlarning yetarli qo’llanilmasligi va raqamli muhit ta’siri bilan bog’liq.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun ta’lim jarayonini amaliyot bilan uyg’unlashtirish, interaktiv metodlardan keng foydalanish, yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish va raqamli savodxonlikni rivojlantirish zarur. Shu bilan birga, oila, ta’lim muassasalari va jamiyatning o’zaro hamkorligini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, fuqarolik savodxonligi yuqori darajada shakllangan talabalar – bu kelajakda jamiyatning faol, mas’uliyatli va ongli a’zolariga aylanishi bilan ahamiyatlidir. Shu bois, ushbu yo’nalishda olib borilayotgan ishlarni yanada takomillashtirish dolzarb vazifa bo’lib qolmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O’zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O’zbekiston, 2021. – 464 b.
2. To’xtaxodjeyev A.A. Huquqiy madaniyat va fuqarolik jamiyati asoslari. – Toshkent: Adolat, 2019. – 256 b.
3. Abduqodirov A.A. Yoshlar tarbiyasida fuqarolik ongini shakllantirish masalalari. – Toshkent:

Fan, 2020. – 144 b.

4. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023. – 80 b.
5. Dewey J. Democracy and Education. – New York: Free Press, 1916. – 434 p.
6. Galston W.A. Civic Education and Political Participation // PS: Political Science and Politics. – 2001. – Vol. 34. – P. 217–221.
7. Print M. Civic Education and Youth Participation in Democracy. – Rotterdam: Sense Publishers, 2012. – 210 p.

